ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 12ης Δεκεμβρίου 1995 *

Στην υπόθεση C-469/93,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Tribunale di Trieste (Ιταλία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Amministrazione delle Finanze dello Stato

και

Chiquita Italia SpA,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου και των Συμβάσεων ΑΚΕ-ΕΟΚ που υπογράφηκαν στη Λομέ μεταξύ, αφενός, των κρατών της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού και, αφετέρου, της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. N. Κακούρη, πρόεδρο τμήματος, G. Hirsch, F. A. Schockweiler, P. J. G. Kapteyn και J. L. Murray (εισηγητή), δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

γενικός εισαγγελέας: C. O. Lenz
γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— η Chiquita Italia SpA, εκπροσωπουμένη από τους Luigi R. Bianchi, Enzo Volli, Paolo Volli και Guido Greco, δικηγόρους Μιλάνου,

— η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπουμένη από τον καθηγητή Luigi Ferrari Bravo, προϊστάμενο της υπηρεσίας διπλωματικών διαφορών του Υπουργείου Εξωτερικών, επικουρούμενο από τον Sergio Laporta, avvocato dello Stato,

— η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπουμένη από τον Nicolas Eybalin, γραμματέα εξωτερικών υποθέσεων στη διεύθυνση νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, και από την Catherine de Salins, υποδιευθύντρια της ίδιας διευθύνσεως,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπουμένη από τον Eugenio de March, νομικό σύμβουλο, και τον Θεοφάνη Χριστοφόρου, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Chiquita Italia SpA, εκπροσωπουμένης από τον Guido Greco, της Ιταλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπουμένης από την Maria Gabriella Mangia, avvocato dello Stato, και της Επιτροπής, εκπρο-

σωπουμένης από τον Antonio Aresu, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, κατά τη συνεδρίαση της 12ης Ιανουαρίου 1995,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 16ης Φεβρουαρίου 1995,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 10ης Νοεμβρίου 1993, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 16 Δεκεμβρίου 1993, το Tribunale di Trieste υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (στο εξής: ΓΣΔΕ) και των Συμβάσεων ΑΚΕ-ΕΟΚ που υπογράφηκαν στη Λομέ μεταξύ, αφενός, των κρατών της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού και, αφετέρου, της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (στο εξής: Συμβάσεις ΑΚΕ-ΕΟΚ).

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της Amministrazione delle Finanze dello Stato και της εταιρίας Chiquita Italia SpA (στο εξής: Chiquita Italia).

3 Ο ιταλικός νόμος 986/64, της 9ης Οκτωβρίου 1964 (στο εξής: ιταλικός νόμος), επέβαλε φόρο επί των νωπών μπανανών, ο οποίος αυξήθηκε πολλές φορές στη συνέχεια.

4 Με απόφαση της 7ης Μαΐου 1987 στην υπόθεση 193/85, Co-Frutta (Συλλογή 1987, σ. 2085), το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 95, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ απαγορεύει την επιβολή φόρου καταναλώσεως σε ορισμένα εισαγόμενα φρούτα αν ο φόρος αυτός μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την προστασία της εγχώριας παραγωγής φρούτων. Έκρινε επίσης ότι το άρθρο 95 αφορά όλα τα προϊόντα που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένων των προϊόντων καταγωγής τρίτων χωρών που βρίσκονται σε ελεύθερη κυκλοφορία στα κράτη μέλη.

5 Ομοίως, το Δικαστήριο έκρινε με την απόφαση που εξέδωσε επίσης στις 7 Μαΐου 1987 στην υπόθεση 184/85, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 1987, σ. 2013, σκέψη 15), ότι η Ιταλική Δημοκρατία, θεσπίζοντας και διατηρώντας σε ισχύ φόρο καταναλώσεως επί των νωπών μπανανών εισαγωγής άλλων κρατών μελών, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 95, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης.

6 Πράγματι, το Δικαστήριο έκρινε ότι ο φόρος αυτός είχε τον χαρακτήρα εσωτερικού φόρου διότι εντασσόταν σ' ένα γενικό σύστημα εσωτερικών φορολογικών επιβαρύνσεων που πλήττει συστηματικά κατηγορίες προϊόντων βάσει αντικειμενικών κριτηρίων, εφαρμοζομένων ανεξαρτήτως της καταγωγής των προϊόντων. Επιπλέον, έκρινε ότι συνιστούσε μέτρο προστατευτισμού υπό την έννοια του άρθρου 95, δεύτερο εδάφιο, εφόσον μπορεί να έχει ως συνέπεια την προστασία της εγχώριας παραγωγής φρούτων.

7 Στηριζόμενη στις αποφάσεις αυτές, η Chiquita Italia, με δύο προσφυγές της 2ας Απριλίου και της 25ης Μαΐου 1990, ζήτησε από τον Pretore di Trieste να υποχρεώσει την ιταλική διοίκηση να της επιτρέψει να εισαγάγει στην Ιταλία παρτίδες μπανανών που προέρχονταν από την Κολομβία, την Ονδούρα και την Αγία Λουκία, χωρίς να καταβάλει τον επιβαλλόμενο από τον ιταλικό νόμο φόρο καταναλώσεως για τον λόγο ότι αυτός αντέβαινε προς το κοινοτικό δίκαιο.

8 Ο Pretore di Trieste ικανοποίησε τα αιτήματα αυτά.

9 Ο Υπουργός Οικονομικών άσκησε στις 18 Σεπτεμβρίου 1990 δύο προσφυγές ενώπιον του Tribunale di Trieste προκειμένου να αναγνωριστεί ότι ο επίδικος φόρος είναι νόμιμος και ορθώς εισπράττεται. Πράγματι, κατά τον Υπουργό, ο φόρος αυτός θα έπρεπε να θεωρηθεί παράνομος μόνον έναντι των μπανανών καταγωγής άλλων κρατών μελών ή των μπανανών που βρίσκονται σε ελεύθερη κυκλοφορία και όχι έναντι μπανανών απ' ευθείας προελεύσεως τρίτων χωρών.

10 Στις 29 Δεκεμβρίου 1990 ο νόμος 428/90 (συμπλήρωμα του *GURI* της 12ης Ιανουαρίου 1991) κατάργησε τον ιταλικό φόρο καταναλώσεως επί των μπανανών. Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι ο νόμος αυτός δεν είχε ωστόσο αναδρομική ισχύ.

11 Εκκρεμούσας της δίκης ενώπιον του Tribunale di Trieste, το Δικαστήριο εξέδωσε την απόφαση της 9ης Ιουνίου 1992 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-228/90 έως C-234/90, C-339/90 και C-353/90, Simba κ.λπ. (Συλλογή 1992, σ. I-3713), που αφορούσε επίσης την εισαγωγή στην Ιταλία μπανανών που προέρχονταν απ' ευθείας από τρίτα κράτη.

12 Το Δικαστήριο επιβεβαίωσε με την απόφαση αυτή ότι ο επίδικος φόρος καταναλώσεως αποτελούσε εσωτερικό φόρο υπό την έννοια του άρθρου 95 της Συνθήκης. Υπενθύμισε στη συνέχεια (σκέψη 14) ότι η διάταξη αυτή εφαρμόζεται μόνο στα προϊόντα που εισάγονται από άλλα κράτη μέλη και ότι δεν εκτείνεται στα προϊόντα που εισάγονται απ' ευθείας από τρίτα κράτη.

13 Το Δικαστήριο έκρινε ωστόσο (σκέψη 19) ότι, καίτοι η Συνθήκη δεν περιλαμβάνει η ίδια διατάξεις που απαγορεύουν ενδεχόμενες δυσμενείς διακρίσεις κατά την επιβολή εσωτερικών φόρων στα απ' ευθείας από τις τρίτες χώρες εισαγόμενα προϊόντα, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι διεθνείς συμφωνίες που συνδέουν την Κοινότητα με τις τρίτες χώρες από τις οποίες προέρχονται οι παρτίδες μπανανών και οι οποίες συμφωνίες περιλαμβάνουν ενδεχομένως ρήτρες ικανές να επηρεάσουν την επίλυση των διαφορών των κυρίων δικών.

14 Το Δικαστήριο επισήμανε επίσης (σκέψη 20) ότι, δυνάμει του άρθρου 139, παράγραφος 2, της Τρίτης Συμβάσεως ΑΚΕ-ΕΟΚ, η Κοινότητα και τα κράτη μέλη της ανέλαβαν την υποχρέωση, βάσει του γενικού καθεστώτος των συναλλαγών, να μην εφαρμόσουν μέτρα προστατευτισμού έναντι των προϊόντων που εισάγονται από τα κράτη ΑΚΕ.

15 Υπενθύμισε στη συνέχεια (σκέψη 21) τον προστατευτικό χαρακτήρα ενός φόρου όπως ο εθνικός φόρος καταναλώσεως επί της εγχώριας παραγωγής επιτραπεζίων φρούτων του οικείου κράτους μέλους.

16 Έκρινε εντούτοις (σκέψη 22) ότι στα αιτούντα δικαστήρια εναπόκειται, κατόπιν ενδεχομένης υποβολής προδικαστικών ερωτημάτων στο Δικαστήριο για την ερμηνεία των διατάξεων των διεθνών συμφωνιών, να κρίνουν αν οι διατάξεις αυτές είναι ικανές να απαγορεύσουν αποτελεσματικά την είσπραξη από κράτος μέλος φόρου καταναλώσεως επί των νωπών μπανανών που εισάγονται απ' ευθείας από τα ενδιαφερόμενα τρίτα κράτη.

17 Τέλος, το Δικαστήριο τόνισε (σκέψη 28) ότι, στην περίπτωση κατά την οποία τα αιτούντα δικαστήρια κρίνουν ότι εθνικός νόμος που επιβάλλει φόρο όπως ο εθνικός φόρος καταναλώσεως είναι ασυμβίβαστος προς τις διατάξεις του συμβατικού κοινοτικού δικαίου που χορηγούν δικαιώματα στους ιδιώτες, οι ενδιαφερόμενοι ιδιώτες δεν υποχρεούνται να καταβάλλουν τον φόρο αυτό.

18 Κατόπιν της αποφάσεως αυτής, η εταιρία Chiquita Italia κατέβαλε τον φόρο καταναλώσεως για τις μπανάνες που εισήγαγε από την Ονδούρα. Εξακολουθεί όμως να αρνείται να καταβάλει τον φόρο αυτό για τις εισαγωγές από την Κολομβία και την Αγία Λουκία με το αιτιολογικό ότι αντιβαίνει, ως προς το σημείο αυτό, στο άρθρο III της ΓΣΔΕ και στις διατάξεις που περιλαμβάνουν οι Συμβάσεις ΑΚΕ-ΕΟΚ.

19 Κρίνοντας ότι η επίλυση της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιόν του εξαρτάται από την ερμηνεία της ΓΣΔΕ και των Συμβάσεων της Λομέ το εθνικό δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Παρέχουν η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (ΓΣΔΕ) και οι Συμβάσεις ΑΚΕ-ΕΟΚ, λαμβανομένης υπόψη της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 9ης Ιουνίου 1992 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-228/90 έως C-234/90, C-339/90 και C-353/90, και ειδικότερα της ισχύος του συμβατικού κοινοτικού δικαίου, δικαιώματα στους ιδιώτες, επίκληση των οποίων μπορεί να γίνει εντός των συμβαλλομένων κρατών και, σε περίπτωση προσβολής τους, υποχρεούνται κατά συνέπεια τα εθνικά δικαστήρια να μην εφαρμόσουν την αντίθετη και ασυμβίβαστη προς την εν λόγω Συμφωνία και τις εν λόγω Συμβάσεις εθνική διάταξη;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, συνιστά ένας εσωτερικός φόρος, όπως ο φόρος καταναλώσεως επί των νωπών μπανανών που θεσπίστηκε στην Ιταλία με τον νόμο 986/64, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο 873/82, ο οποίος επιβάλλεται ήδη στα ανωτέρω προϊόντα που εισάγονται από τρίτες χώρες, οι οποίες είναι συμβαλλόμενα μέρη στη ΓΣΔΕ ή στις Συμβάσεις ΑΚΕ-ΕΟΚ, παράβαση των διατάξεων του συμβατικού κοινοτικού δικαίου και ως εκ τούτου οφείλουν τα εθνικά δικαστήρια να μην τον εφαρμόζουν;»

20 Επειδή το αιτούν δικαστήριο δεν διευκρίνισε σε ποια σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ παραπέμπει, πρέπει, εκ προοιμίου, να καθοριστεί ποια από τις τέσσερις συμβάσεις ΑΚΕ-ΕΟΚ έχει εν προκειμένω εφαρμογή.

21 Συναφώς, επιβάλλεται η παρατήρηση ότι οι εισαγωγές επί των οποίων εισπράττεται ο επίδικος φόρος πραγματοποιήθηκαν από τον Απρίλιο του 1990.

22 Οι διατάξεις όμως που επικαλούνται οι μετέχοντες στη διαδικασία υπάρχουν είτε στο τρίτο μέρος, τίτλος Ι, της Τέταρτης Συμβάσεως ΑΚΕ-ΕΟΚ η οποία υπογράφηκε στο Λομέ στις 15 Δεκεμβρίου 1989 (ΕΕ 1991, L 229, σ. 1), είτε στο πρωτόκολλο αριθ. 5 για τις μπανάνες (ΕΕ 1991, L 229, σ. 213), τα οποία τέ-

θηκαν σε ισχύ την 1η Μαρτίου 1990 (άρθρο 2 της αποφάσεως 2/90 του Συμβουλίου των Υπουργών ΑΚΕ-ΕΟΚ, της 27ης Φεβρουαρίου 1990, περί των μεταβατικών μέτρων που ισχύουν από 1ης Μαρτίου 1990).

23 Υπό τις συνθήκες αυτές, θα πρέπει επομένως να ληφθεί υπόψη αποκλειστικά η Τέταρτη Σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ.

Επί του πρώτου ερωτήματος

24 Με το πρώτο ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν η ΓΣΔΕ και η Τέταρτη Σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ μπορούν να περιλαμβάνουν διατάξεις δυνάμενες να παράσχουν στους ιδιώτες δικαιώματα τα οποία αυτοί μπορούν να επικαλεστούν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων για να αντιταχθούν στην εφαρμογή αντιθέτων εθνικών διατάξεων.

25 Συναφώς, από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι το ζήτημα του αμέσου αποτελέσματος των διατάξεων που περιλαμβάνονται σε συμφωνία που συνήψε η Κοινότητα με τρίτες χώρες προϋποθέτει οπωσδήποτε ανάλυση του πνεύματος, της οικονομίας και της διατυπώσεως της συμφωνίας αυτής (βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 1972 στις υποθέσεις 21/72, 22/72, 23/72 και 24/72, International Fruit Company κ.λπ., Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 279).

26 Προκειμένου περί της ΓΣΔΕ, επιβάλλεται η παρατήρηση ότι το Δικαστήριο έχει κατ' επανάληψη, με τελευταία δε την απόφασή του της 5ης Οκτωβρίου 1994 στην υπόθεση C-280/93, Γερμανία κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1994, σ. I-4973, σκέψη 106), κρίνει ότι η ΓΣΔΕ, η οποία, κατά το προοίμιό της, θεμελιώνεται επί της αρχής των διαπραγματεύσεων που διεξήχθησαν επί «βάσεως αμοιβαιότητας και αμφίδρομων πλεονεκτημάτων», χαρακτηρίζεται από τη μεγάλη ελαστικότητα των διατάξεών της, κυρίως εκείνων που αφορούν τις δυνατότητες εξαιρέσεων, τα μέτρα που μπορούν να ληφθούν σε περίπτωση που παρουσιαστούν εξαιρετικές δυσκολίες και τη ρύθμιση των διαφορών μεταξύ των συμβαλλομένων μερών.

27 Το Δικαστήριο τόνισε (σκέψη 107) ότι τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν, για τη ρύθμιση των διαφορών, ανάλογα με την περίπτωση, αντιπροσωπείες ή γραπτές προτάσεις οι οποίες πρέπει «να εξετάζονται με κατανόηση», έρευνες συνοδευόμενες ενδεχομένως από συστάσεις, διαβουλεύσεις ή αποφάσεις των συμβαλλομένων μερών, στις οποίες περιλαμβάνεται η απόφαση περί εξουσιοδοτήσεως ορισμένων συμβαλλομένων μερών να αναστείλουν, έναντι των άλλων, την εφαρμογή κάθε παραχωρήσεως ή άλλης υποχρεώσεως που απορρέει από τη ΓΣΔΕ και, τέλος, σε περίπτωση τέτοιας αναστολής, τη δυνατότητα του ενδιαφερομένου μέρους να καταγγείλει τη Συμφωνία αυτή.

28 Σημείωσε επίσης (σκέψη 108) ότι, σε περίπτωση που, λόγω δεσμεύσεως ανειλημμένης δυνάμει της ΓΣΔΕ ή παραχωρήσεως σχετικής με προτίμηση, ορισμένοι παραγωγοί υφίστανται ή κινδυνεύουν να υποστούν σοβαρή ζημία, το άρθρο XIX αναγνωρίζει στα συμβαλλόμενα μέρη τη δυνατότητα να αναστείλουν μονομερώς τη δέσμευση, καθώς και να ανακαλέσουν ή να τροποποιήσουν την παραχώρηση, είτε κατόπιν διαβουλεύσεως με το σύνολο των συμβαλλομένων μερών και, ελλείψει συμφωνίας, μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών, είτε ακόμη προσωρινώς και χωρίς προηγούμενη διαβούλευση, αν υπάρχει επείγουσα ανάγκη (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση International Fruit Company κ.λπ., σκέψεις 21, 25 και 26, και αποφάσεις της 24ης Οκτωβρίου 1973, 9/73, Schlüter, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 709, σκέψη 29· της 16ης Μαρτίου 1983, 266/81, SIOT, Συλλογή 1983, σ. 731, σκέψη 28, και 267/81, 268/81 και 269/81, SPI και SAMI, Συλλογή 1983, σ. 801, σκέψη 23).

29 Οι ιδιαιτερότητες αυτές δεν επιτρέπουν κατά συνέπεια στον ιδιώτη να επικαλεστεί τις διατάξεις της ΓΣΔΕ ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων κράτους μέλους για να εμποδίσει την εφαρμογή εθνικών διατάξεων.

30 Προκειμένου περί της Τετάρτης Συμβάσεως ΑΚΕ-ΕΟΚ, η Ιταλική Κυβέρνηση φρονεί ότι, όπως και η ΓΣΔΕ, δεν μπορεί να περιλαμβάνει διατάξεις δυνάμενες να παράσχουν στους ιδιώτες δικαιώματα τα οποία θα μπορούσαν να επικαλεστούν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και τούτο λαμβανομένων υπόψη των σκοπών και των γενικών αρχών της συμβάσεως αυτής, η οποία αποσκοπεί στην προώθηση της οικονομικής, πολιτιστικής και κοινωνικής αναπτύξεως των κρατών ΑΚΕ.

31 Συναφώς, επισημαίνεται ότι η Τέταρτη Σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ, όπως άλλωστε οι προηγούμενες συμβάσεις ΑΚΕ-ΕΟΚ ή οι Συμβάσεις Συνδέσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και των κρατών της Αφρικής και της Μαγαδασκάρης δεν είναι της ίδιας φύσεως με τη ΓΣΔΕ όπως προκύπτει από τις σκέψεις 26 έως 29 ανωτέρω.

32 Οι συμβάσεις αυτές χαρακτηρίζονται από έλλειψη ισορροπίας ιδιαίτερα αισθητή στο επίπεδο των δεσμεύσεων που αναλαμβάνουν τα συμβαλλόμενα μέρη. Πράγματι, έχουν ως γενικό σκοπό την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής αναπτύξεως των συμβαλλομένων τρίτων κρατών μέσω, μεταξύ άλλων, βελτιώσεως των συνθηκών προσβάσεως των προϊόντων τους στην κοινοτική αγορά. Τίθεται συναφώς το ερώτημα αν η εν λόγω έλλειψη ισορροπίας αποκλείει τη δυνατότητα να έχουν ορισμένες από τις διατάξεις τους άμεσο αποτέλεσμα.

33 Οι Συμβάσεις αυτές εντάσσονται πράγματι στην προέκταση του καθεστώτος συνδέσεως το οποίο είχε θεσπιστεί αρχικά, μονομερώς, με τη Συνθήκη ΕΟΚ.

34 Όμως, με την απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 1976 στην υπόθεση 87/75, Bresciani (Συλλογή τόμος 1976, σ. 57), το Δικαστήριο, προκειμένου περί της Δεύτερης Συμβάσεως συνδέσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και των κρατών της Αφρικής και της Μαγαδασκάρης, που υπογράφηκε στο Γιαουντέ στις 29 Ιουλίου 1969 (GU 1970, L 282, σ. 1), η οποία προηγήθηκε των Συμβάσεων ΑΚΕ-ΕΟΚ, έκρινε (σκέψη 23) ότι αυτή η έλλειψη ισορροπίας στις υποχρεώσεις που αναλαμβάνει η Κοινότητα έναντι των συνδεδεμένων κρατών, η οποία εμπεριέχεται στην ίδια τη λογική του ειδικού χαρακτήρα της Συμβάσεως, δεν αποτελεί εμπόδιο για την αναγνώριση από την Κοινότητα του άμεσου αποτελέσματος ορισμένων από τις διατάξεις της.

35 Επομένως, πρέπει να θεωρηθεί ότι η Τέταρτη Σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ μπορεί να περιλαμβάνει διατάξεις δυνάμενες να παράσχουν στους ιδιώτες δικαιώματα τα οποία αυτοί θα μπορούσαν να επικαλεστούν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

36 Το συμπέρασμα αυτό δεν μπορεί να ανατραπεί από το επιχείρημα της Ιταλικής Κυβερνήσεως ότι η Τέταρτη Σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ προβλέπει ειδική διαδικασία για την επίλυση των διαφορών μεταξύ των συμβαλλομένων μερών· πράγματι, η Δεύτερη Σύμβαση του Γιαουντέ περιελάμβανε επίσης, στο άρθρο 53, ανάλογο καθεστώς και εν τούτοις το Δικαστήριο, με την προπαρατεθείσα απόφαση, αναγνώρισε άμεσο αποτέλεσμα σε ορισμένες από τις διατάξεις της.

37 Λαμβανομένων υπόψη των προηγουμένων σκέψεων, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η ΓΣΔΕ δεν περιλαμβάνει διατάξεις δυνάμενες να παράσχουν στους ιδιώτες δικαιώματα τα οποία θα μπορούσαν να επικαλεστούν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων για να αντιταχθούν στην εφαρμογή αντιθέτων εθνικών διατάξεων και ότι η Τέταρτη Σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ μπορεί να περιλαμβάνει τέτοιες διατάξεις.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

38 Με το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν ορισμένες διατάξεις της ΓΣΔΕ ή της Τέταρτης Συμβάσεως ΑΚΕ-ΕΟΚ έχουν την έννοια ότι απαγορεύουν την επιβολή σε προϊόντα που εισάγονται από τρίτα κράτη μέρη των συμβάσεων αυτών εσωτερικού φόρου όπως αυτός που προβλέπεται από τον ιταλικό νόμο 986/64 τροποποιηθέντα από τον νόμο 873/82.

39 Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που δόθηκε όσον αφορά τις διατάξεις της ΓΣΔΕ, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί απάντηση μόνον όσον αφορά τις διατάξεις της Τέταρτης Συμβάσεως ΑΚΕ-ΕΟΚ.

40 Εκ προοιμίου υπογραμμίζεται ότι οι διατάξεις της Τέταρτης Συμβάσεως ΑΚΕ-ΕΟΚ αποτελούν, από την έναρξη της ισχύος τους, αναπόσπαστο τμήμα της κοινοτικής έννομης τάξεως.

41 Η Chiquita Italia υποστηρίζει ότι το άρθρο 177, παράγραφος 2, της Τέταρτης Συμβάσεως ΑΚΕ-ΕΟΚ πρέπει να παραβληθεί προς το άρθρο 95 της Συνθήκης ΕΚ και, κατά συνέπεια, όπως στη διάταξη αυτή, να του αναγνωρισθεί άμεσο αποτέλεσμα.

42 Η άποψη αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Πράγματι, πρέπει κατ' αρχάς να τονισθεί ότι η Τέταρτη Σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ δεν περιλαμβάνει διατάξεις που αφορούν ρητώς τους εσωτερικούς φόρους. Έτσι, ενώ η σύμβαση αυτή περιλαμβάνει στα άρθρα 168, παράγραφος 1, και 169, παράγραφος 1, διατάξεις παρεμφερείς προς τις διατάξεις των άρθρων 9, 12 και 30 της Συνθήκης ΕΚ, δεν έχει προβλεφθεί καμία διάταξη παρεμφερής προς το άρθρο 95 της Συνθήκης ΕΚ, η οποία να αφορά ειδικά τους εσωτερικούς φόρους.

43 Όπως όμως ορθώς υπογράμμισε η Ιταλική Κυβέρνηση, αν η Κοινότητα και τα κράτη ΑΚΕ είχαν την πρόθεση ρυθμίσουν το πρόβλημα των εσωτερικών φόρων στο πλαίσιο του γενικού καθεστώτος των συναλλαγών που καθιερώνει η Σύμβαση, θα είχαν ακριβώς θεσπίσει διάταξη αντίστοιχη προς το άρθρο 95 της Συνθήκης ΕΚ.

44 Επιβάλλεται στη συνέχεια να επισημανθεί ότι το άρθρο 177, παράγραφος 2, της Τέταρτης Συμβάσεως ΑΚΕ-ΕΟΚ δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη εκτός του πλαισίου του. Εντάσσεται πράγματι σε μια διάταξη που αφορά τα μέτρα διασφαλίσεως τα οποία μπορούν να ληφθούν σε περίπτωση σοβαρών διαταραχών σε έναν τομέα της οικονομικής δραστηριότητας της Κοινότητας ή ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών ή ακόμα σε περίπτωση κινδύνου επιδεινώσεως σ' έναν τομέα δραστηριότητας που προκαλεί η εφαρμογή του γενικού καθεστώτος των συναλλαγών που θεσπίζει η Σύμβαση.

45 Πρέπει επομένως να θεωρηθεί ότι, αν τα μέρη της Συμβάσεως είχαν την πρόθεση να επιδιώξουν τον σκοπό τον οποίο επικαλείται η Chiquita Italia, θα είχαν εντάξει τη διάταξη αυτή στο ίδιο πλαίσιο με τις διατάξεις της Συμβάσεως που αντιστοιχούν στα άρθρα 9, 12 και 30 της Συνθήκης ΕΚ και δεν θα είχαν επομένως αρκεστεί να την εντάξουν σε άρθρο που αφορά τα μέτρα διασφαλίσεως.

46 Τέλος, επισημαίνεται ότι, όπως παρατήρησε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 37 των προτάσεών του, η Δεύτερη Σύμβαση του Γιαουντέ (GU 1970, L 282, σ. 1), η οποία προηγήθηκε των Συμβάσεων της Λομέ, περιελάμβανε στο άρθρο 5 διάταξη διατυπωμένη κατά τρόπο παρεμφερή προς το άρθρο 95, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ, η οποία όριζε τα εξής:

«Ανεξαρτήτως των ειδικών διατάξεων της Συμβάσεως αυτής, κάθε συμβαλλόμενο μέρος απέχει από μέτρα ή πρακτικές που έχουν τον χαρακτήρα εσωτερικών φόρων οι οποίοι αμέσως ή εμμέσως συνεπάγονται διαφορετική μεταχείριση των προϊόντων του και των ομοειδών προϊόντων καταγωγής των άλλων συμβαλλομένων μερών.»

47 Το γεγονός ότι μια τέτοια διάταξη δεν απαντά στο «γενικό καθεστώς των συναλλαγών» των Συμβάσεων της Λομέ αποδεικνύει τη βούληση των μερών της Συμβάσεως να την εξαιρέσουν από το πεδίο εφαρμογής του καθεστώτος αυτού.

48 Επικουρικώς, η καθής της κύριας δίκης ισχυρίζεται επίσης ότι το άρθρο 169, παράγραφος 1, της Τέταρτης Συμβάσεως ΑΚΕ-ΕΟΚ, το οποίο προβλέπει ότι η Κοινότητα δεν επιβάλλει ποσοτικούς περιορισμούς ή μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος κατά τις εισαγωγές προϊόντων καταγωγής των κρατών ΑΚΕ, μπορεί να τύχει εφαρμογής στην υπό κρίση υπόθεση.

49 Υπογραμμίζει πράγματι ότι το άρθρο αυτό αντιστοιχεί στο άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΚ. Το Δικαστήριο όμως έχει κρίνει, με την απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 1988 στην υπόθεση 45/87, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (Συλλογή 1988, σ. 4929, σκέψη 16), ότι το άρθρο 30 της Συνθήκης έχει ως σκοπό την εξάλειψη όλων των μέτρων των κρατών μελών τα οποία εμποδίζουν τις εισαγωγές στο πλαίσιο του ενδοκοινοτικού εμπορίου, είτε τα μέτρα αυτά αφορούν άμεσα την κυκλοφορία των εισαγομένων εμπορευμάτων είτε έχουν εμμέσως ως αποτέλεσμα να εμποδίσουν την εμπορία των προϊόντων τα οποία προέρχονται από άλλα κράτη μέλη. Το γεγονός ότι ορισμένα από αυτά τα εμπόδια πρέπει να θεωρούνται «υπό το φως των ειδικών διατάξεων της Συνθήκης, όπως το άρθρο 95 σχετικά με τις φορολογικές διακρίσεις, δεν επιδρά καθόλου επί του γενικού χαρακτήρα των απαγορεύσεων του άρθρου 30».

50 Κατά την Chiquita Italia εάν το Δικαστήριο θεωρούσε ότι η Τέταρτη Σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ δεν περιλαμβάνει διατάξεις αντίστοιχες προς το άρθρο 95 της Συνθήκης ΕΚ, τότε θα έπρεπε να έχει εφαρμογή το άρθρο 169, παράγραφος 1, της Συμβάσεως αυτής, καθόσον η διάταξη αυτή συνιστά, όπως το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΚ, lex generalis η οποία πρέπει να εφαρμόζεται σε περίπτωση ελλείψεως ειδικών διατάξεων.

51 Συναφώς, η άποψη που υποστηρίζει η Chiquita Italia προϋποθέτει ότι τόσο η Συνθήκη ΕΚ όσο και η Τέταρτη Σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ αποσκοπούν στη διασφάλιση μιας ελεύθερης από εμπόδια οποιασδήποτε φύσεως κυκλοφορία των εμπορευμάτων, συμπεριλαμβανομένων των εμποδίων που ανακύπτουν από εσωτερικούς φόρους που εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις.

52 Η συλλογιστική αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Πράγματι, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι η επέκταση της ερμηνείας μιας διατάξεως της Συνθήκης σε διάταξη με παρεμφερή, πανομοιότυπη ή όμοια διατύπωση που περιλαμβάνεται σε συμφωνία συναφθείσα από την Κοινότητα με τρίτη χώρα εξαρτάται ιδίως από τον σκοπό που επιδιώκει η καθεμία από τις διατάξεις αυτές στο πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και ότι στο θέμα αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία η σύγκριση των στόχων και του πλαισίου της συμφωνίας, αφενός, και αυτών της Συνθήκης, αφετέρου (βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 1ης Ιουλίου 1993, C-312/91, Metalsa, Συλλογή 1993, σ. I-3751, σκέψη 11).

53 Όπως όμως καταδείχθηκε προηγουμένως, ελλείψει ειδικών διατάξεων αφορωσών τους εσωτερικούς φόρους, πρέπει να θεωρηθεί ότι τα μέρη της Συμβάσεως δεν είχαν την πρόθεση να ρυθμίσουν τους φόρους αυτούς στο πλαίσιο του θεσπισθέντος γενικού καθεστώτος των συναλλαγών.

54 Κατά την προφορική διαδικασία η Chiquita Italia επικαλέστηκε και το άρθρο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 5 για τις μπανάνες, το οποίο προβλέπει ότι, «όσον αφορά τις εξαγωγές των μπανανών του στις αγορές της Κοινότητας, κανένα κράτος ΑΚΕ δεν θα βρεθεί σε λιγότερο ευνοϊκή θέση απ' ό,τι στο παρελθόν ή στο παρόν, όσον αφορά την πρόσβασή του στις παραδοσιακές αγορές του και τα πλεονεκτήματά του στις αγορές αυτές».

55 Κατά την Chiquita Italia η διάταξη αυτή συνιστά ρήτρα διατηρήσεως της υφισταμένης καταστάσεως (στο εξής: ρήτρα standstill) η οποία μπορεί να έχει άμεσο αποτέλεσμα. Η ρήτρα όμως αυτή περιλαμβανόταν ήδη στην Πρώτη Σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1η Απριλίου 1976 (GU 1976, L 25, σ. 1). Διατηρήθηκε στη συνέχεια και στη Δεύτερη, στην Τρίτη και στην Τέταρτη Σύμβαση της Λομέ. Επομένως, νομίμως μπορεί να γίνει επίκληση της διατάξεως αυτής για να απαγορευθούν οι αυξήσεις του ιταλικού φόρου που σημειώθηκαν μετά την 1η Απριλίου 1976.

56 Η Ιταλική Κυβέρνηση θεωρεί ότι, καίτοι η επίμαχη διάταξη περιλαμβάνει πράγματι υποχρέωση διατηρήσεως της υφισταμένης καταστάσεως όσον αφορά τις παρούσες συνθήκες προσβάσεως των μπανανών ΑΚΕ στις παραδοσιακές αγορές τους, δεν μπορεί ωστόσο να τύχει εφαρμογής όσον αφορά τον ιταλικό φόρο, στο μέτρο που ο φόρος αυτός υφίσταται ήδη από το 1964, ήτοι προ της ενάρξεως της ισχύος της Τέταρτης Συμβάσεως ΑΚΕ-ΕΟΚ.

57 Σ' ένα πρώτο στάδιο επιβάλλεται η παρατήρηση ότι, εν αντιθέσει προς τις λοιπές διατάξεις του πρωτοκόλλου αριθ. 5 για τις μπανάνες, η διατύπωση του άρθρου 1 είναι σαφής, ακριβής και ανεπιφύλακτη και επομένως οι ιδιώτες μπορούν να την επικαλεστούν απ' ευθείας.

58 Πρέπει εντούτοις να εξακριβωθεί αν μπορεί να γίνει επίκληση της διατάξεως αυτής και προκειμένου να απαγορευθούν αυξήσεις εσωτερικού φόρου όπως ο ιταλικός φόρος καταναλώσεως επί των μπανανών.

59 Επισημαίνεται ότι το άρθρο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 5 για τις μπανάνες έχει τη μορφή ρήτρας standstill. Με άλλα λόγια, η διάταξη αυτή αποσκοπεί στη διασφάλιση της προσβάσεως των μπανανών προελεύσεως των κρατών ΑΚΕ στις παραδοσιακές αγορές τους υπό συνθήκες και βάσει μεθόδων οι οποίες δεν είναι λιγότερο ευνοϊκές απ' αυτές που ίσχυαν κατά την έναρξη της ισχύος της. Η εν λόγω διασφάλιση προσβάσεως ευνοεί ωστόσο τις μπανάνες προελεύσεως των κρατών ΑΚΕ μόνον στο πλαίσιο των ποσοτήτων που εισήχθησαν από την έναρξη της ισχύος της διατάξεως αυτής.

60 Δεν αμφισβητείται όμως ότι η εν λόγω ρήτρα standstill απαγορεύει τις αυξήσεις φόρου όπως ο επίδικος φόρος. Οι αυξήσεις αυτές συνεπάγονται πράγματι άνοδο των τιμών για τις οικείες μπανάνες και, επομένως, δυσχεραίνουν τη διάθεσή τους στην επίδικη αγορά.

61 Δεν μπορεί επιπλέον να αντληθεί επιχείρημα στηριζόμενο στο γεγονός ότι ο τομέας των εσωτερικών φόρων εξαιρέθηκε από το γενικό καθεστώς των συναλλαγών που θεσπίστηκε με τον τίτλο I, κεφάλαιο 1, του τρίτου μέρους της Τέταρτης Συμβάσεως ΑΚΕ-ΕΟΚ. Πράγματι, το άρθρο 183 της Συμβάσεως, το οποίο παραπέμπει στο πρωτόκολλο για τις μπανάνες βρίσκεται στο κεφάλαιο 2 του τίτλου I του τρίτου μέρους της Τέταρτης Συμβάσεως που φέρει τον τίτλο «ειδικές υποχρεώσεις ως προς το ρούμι και τις μπανάνες». Πρόκειται επομένως για ειδική διάταξη η οποία, κατ' εφαρμογήν της αρχής «lex specialis derogat generalis», μπορεί θαυμάσια να προβλέψει νομικό καθεστώς διαφορετικό από το καθεστώς που θεσπίστηκε για τα λοιπά προϊόντα καταγωγής κρατών ΑΚΕ.

62 Τέλος, επισημαίνεται ότι και οι τρεις πρώτες συμβάσεις ΑΚΕ-ΕΟΚ περιελάμβαναν ρήτρα standstill διατυπωμένη κατά τρόπο παρεμφερή προς τη διατύπωση του άρθρου 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 5 για τις μπανάνες.

63 Λαμβανομένου υπόψη ότι η Πρώτη Σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ τέθηκε σε ισχύ την 1η Απριλίου 1976, πρέπει κατά συνέπεια να γίνει δεκτό ότι οι Συμβάσεις ΑΚΕ-ΕΟΚ απαγορεύουν τις αυξήσεις εσωτερικών φόρων επί των μπανανών καταγωγής κρατών ΑΚΕ, όπως του ιταλικού φόρου καταναλώσεως, εφόσον είναι μεταγενέστερες της 1ης Απριλίου 1976 και έχουν ως συνέπεια να περιάγουν τις εξαγωγές μπανανών σε θέση λιγότερο ευνοϊκή από τη θέση στην οποία βρίσκονταν προηγουμένως όσον αφορά την πρόσβαση στις παραδοσιακές τους αγορές και τα πλεονεκτήματά τους στις αγορές αυτές.

Επί των δικαστικών εξόδων

64 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ιταλική και η Γαλλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 10ης Νοεμβρίου 1993 το Tribunale de Trieste, αποφαίνεται:

1) Η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου δεν περιλαμβάνει διατάξεις δυνάμενες να παράσχουν στους ιδιώτες δικαιώματα τα οποία θα μπορούσαν να επικαλεστούν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων για να αντιταχθούν στην εφαρμογή αντιθέτων εθνικών διατάξεων. Η Τέταρτη Σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ μπορεί να περιλαμβάνει τέτοιες διατάξεις.

2) Οι Συμβάσεις ΑΚΕ-ΕΟΚ απαγορεύουν τις αυξήσεις εσωτερικών φόρων επί των μπανανών καταγωγής κρατών ΑΚΕ, όπως του ιταλικού φόρου κατανάλωσεως, εφόσον είναι μεταγενέστερες της 1ης Απριλίου 1976 και έχουν ως συνέπεια να περιάγουν τις εξαγωγές μπανανών σε θέση λιγότερο ευνοϊκή από τη θέση στην οποία βρίσκονταν προηγουμένως όσον αφορά την πρόσβαση στις παραδοσιακές τους αγορές και τα πλεονεκτήματά τους στις αγορές αυτές.

Κακούρης Hirsch Schockweiler

Kapteyn Murray

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 12 Δεκεμβρίου 1995.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του έκτου τμήματος

K. N. Κακούρης